

Politikai
röpiratok.

18.

18
—
135

FŐRENDIHÁZUNK

REFORMJA.

11.

PEST.

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1873.

Dr BALLAGI GÉZA.

A képviseleti államforma nem valami lángész alkalmoszerű ötletének szülöttje. Egyidejű az az emberi társasággal s ennek fejlődésével tartott lépést. Amaz alak is, melyben a képviseleti rendszer Európában, a jelen század alatt több országban alkalmaztatott, az angol állam, századokon át folyt fejlődésében nyerte utánzásra méltó és valósággal utánzásra is talált mintaképét. Dacára a helyzet és államszerkezet többféle különbségének, az északamerikai köztársaság képviselete alakításánál is az angol minta befolyása félreismerhetlen.

Az európai szárazföld legtöbb államaiban, a jelen század folyama alatt az átmenet, a kevésbé korlátolt, vagy épen korlátlan egyeduralkalmról az alkotmányos képviseleti szerkezetre, kisebb-nagyobb mozgalmak után gyorsan történt. A különbség a múlt és utóbbi állapot közt nagyobb, az alkotmány szabadság újabb volt, sem-hogy méltán ne lehetett volna attól tartani, hogy a sor-suk felett határozhatási jogot nyert néposztályok, viv-mányukat a haladás, a fejlődés tulságos gyorsítására, a nyert jogok tulságos terjesztésére használják fel, s ráz-kodást és mulhatatlanul bekövetkező visszahatást idéz-nek elő.

Ily helyzetben az irányadó államférfiak előtt két-szeresen kívánatosnak mutatkozott, hogy az angol minta hasonlatára, több-kevesebb eltéréssel, a törvényhozás

és a legfelsőbb állammunkásság egyéb teendőinél, a nemzet részéről két testület vétessék igénybe, — egyik választási alapon, másik azon érdekek képviseltetése végett, melyek a népek életében gyökereznek, azok fejlődésével tartanak lépést, s az átalakuláskor is fontosabbnak és erősebbeknek mutatkoztak, semhogy figyelembe vételök és képviseltetésök, maga az állam érdekében szükséges nem lesz vala; annál is inkább, mint-hogy mellőztetésök a népválasztásoknál könnyen megtörténhetnék. A cél az említett képviseltetésnél továbbá abban állott, hogy a képviselt érdekek a jogtalan megtámadások ellen védessenek, a nemzet fejlődése és haladása az ildomos mérséklet határai közt tartassék s a visszahatás és rázkódás lehetőleg ki legyen kerülve.

A mondottak fő lényegét és főbb történeti mozzanatait foglalják magokban a két kamarai rendszernek; de a felhozottakon kívül még szerfölött fontos előny, melyet a két kamarai rendszer, mint tanácskozó közeg annál fogva nyújt, hogy általa a nem ritkán életfontosságú törvényhozási s egyéb államügyeket, különböző időben, két, nem annyira ellentétes, mint némileg külön nézpontról tekintő testület vitatja meg, mely testületeket elég közös érdek köti össze a végett, hogy a különböző nézpontról kiindult vitatkozások elvégre a hazai közérdeknek megfelelő leghelyesebb s leghasznosabb megállapodásra vezessenek.

Állításaink, melyeket a két kamarai rendszer előnyeiről felhoztunk, elegendő igazolást találnak a jelen század történetében. Mindenütt a képviseleti államszerkezet s a felelős parlamenti kormány szükséges tényezőjeül és hatályos támaszául mutatkozott a két kamarai rendszer a nélkül, hogy bárhol kiegyenlíthetlen és káros összeütközésekre szolgáltatott volna okot. A

csekély időtelést a tanácskozásban s a mérsékeltebb mozgást a haladásban a megállapodás helyesebb volta s a biztosabb fejlődés eléggé kárpotolta, elanynyira, hogy ha a többi még fontosabb érdekektől el is tekintünk, a két kamarai rendszer, esupán mint czélszerű tanácskozó szervezet eléggé indokolva van. Nem kételkedhetünk ebben, ha megfontoljuk, hogy a törvényhozó-testületeknek mily fontos teendői vannak s hogy azok üdvös volt. leginkább a tárgyaknak többoldalu komoly megfontolásától s a minél czélszerűbb megállapodástól függ. Az újabb kor két leghatalmasabb zsarnoka, kiknek dicsőségéhez csak szerencsétlenségök volt hasonló, a két Napoleon kísérlette meg a két kamarai rendszert nem megsemmisíteni, de meghamisítani, megvesztegetni. A kísérlet a nép szabadságának, valamint a tron biztonságának egyaránt káros volt.

Nálunk nemcsak a helyes okoskodás, nemcsak Európa más államainak példája, de egy történelmi, mostanig tartó mult is a két kamarai rendszer mellett hatalmasan szóval fel.

Alkotmányunkat kétségen kívül a történelmi alapon nyugvó alkotmányos államszervezetnek két egyaránt előnyös tulajdona tartotta fenn, t. i. a hajlékonysággal párosult szijasság, melyszerint engedett a nélkül, hogy tört volna. E két tulajdon mindenikében bizonyára része volt úgy a tekintetes karoknak és rendeknek, mint a nagyméltóságú főrendeknek. Egyik tulajdon alkotmányos szerkezetünk említett tényezői közül talán az egyiknél, másik a másiknál találtatott nagyobb mértékben, de az összhangzó közreműködésben, — s jól jegyezzük meg, — az ellenséges események veszélyes hatása, ildonus, valamint sikeres kijátszásában mindkettőnek meg volt külön része, saját szerepe.

Nem tagadjuk, hogy alkotmányunk fejlődését 1832—1848-ig a főrendi tábla károsan hátráltatta, de valamint történelmünket nem kezdhetjük és nem végezhetjük az említett évekkel: ép oly balgaság volna amaz éveknek, századok igazságai ellenében tulajdonítani döntő súlyt.

Mit mondjunk továbbá a nemzeti érdekekről, melyek hatalmasan szólalnak fel két kamarai rendszerünk mellett. Ez talán egyik legátalánosabban elismert indok, mely iránt pseudo-népboldogítóink is legtöbb méltánylattal viseltetnek. Mi a nemzeti érdekeket fontos, de koránt sem egyedüli oknak találjuk, s mivel támogatásunkra nem szoroltak, hosszabb fejtegetésüket feleslegesnek tartjuk.

Azonban folytassuk még egy kissé önhelyzetünk figyelembe vételét, szemben a két kamarai rendszerrel.

Képviseelőházunk a nép-képviseleten alapszik. Választóink képesítése nagyon szabadelvű, képviselőink száma népünk számához s még inkább műveltségéhez arányitva túlságosan nagy. Míg Brittánia egyesült királyságának 29 millió népessége után 658, — Belgiumnak 5 millió után 116, — Olaszországnak pedig 22 millió után 443 képviselője van: nálunk az országgyűlésen képviselt 14.233,000 lakost 438 választott képviseli. — Mindamellett elmondhatjuk-e, hogy képviselőházunkban a hazai érdekek és egyzersmind a hazai szellemi jelességek annyira személyesítve vannak, miszerint képviselőházunkon kívül nincsenek hazánkban több oly érdekek, számos oly szellemi tehetségek, kiűnőségek és politikai jellemek, (mert államok életében ezeket illeti a legnagyobb elismerés) mely érdekeknek és kiűnőségeknek, nem annyira magokért, mint inkább a szeretett, honért kívánatos, sőt szükséges, hogy magokat érvényesítsék

nem más, hanem ép azon hatályos pályán és közvetlen befolyással, melyet a törvényhozás nyújt?!

Ugy hisszük, hogy nem nagy szerénység kívántatik, hogy a fennebbi kérdésre magok képviselőink igennel feleljenek, s ha igazat akarunk mondani, be kell vallanunk, hogy hazánkban figyelmet érdemlő számos oly érdekek vannak, melyek képviselőházunkban vagy épen nem, vagy hiányosan képviselvék; nemkülönben hiányoznak ott több oly jelességek, kiknek a törvényhozásban való részvétét a közjó kívánja.

Az incompatibilitas több-több eseteinek felállítása továbbá, kivált ha sokak kívánsága szerint tulhajtatók, törvényhozó-testületünk egyoldalúságát még tetemesen nevelné.

Valamely államban létező hatalmas érdekeket olykor több-kevesebb ideig el lehet nyomni, elnémitni, ennek azonban leggyakoribb következménye, hogy azok magokra nézve alkalmas időkben és kedvező viszonyok közt, gyakran épen akkor törnek ki, midőn az államra nézve kevésbé kívánatos.

A jelesebb és kitünőbb politikai tehetségek, továbbá, kikre a közéletnek nagy szüksége van, bizonyos ösvényről kiszorítva, más irányban keresnek gyakran alkalmazást, törnek magoknak utat, de a veszteség az állam ügyeire nézve igen nagy, még akkor is, ha a leszorítottak, a közdolgok menetével szemben nem foglalnak ellentétes állást.

A fennebbi indokok nagyobbára magokban foglalják azon ellenvetések czáfolatát is, melyeket a két kamarai rendszer ellen fel szoktak hozni. Legyen szabad, mindemellett, egyet különösen megemlitenünk, melyet általában az említett rendszer ellen igen gyakran használnak.

A felső-házaknak főrendeltetése, — mondják, — a szerfelett gyors haladásnak mérséklése, az államkatastrófáknak meggátlása, de miután a történelem tanúsága szerint eme feladatnak a felső-házak rendszeren akkor, midőn legszükségesebb, felelnek meg legkevésbé, mi haszna van általában a felső-házaknak?

Elismerjük, miszerint a felső-házaknak egyik főfeladata a társadalmi életet a mérsékelt és biztos haladás ösvényén megtartani. Az állam és társadalom jólléte végett van ez így, annál is inkább, minthogy a történelem bizonyítása szerint a népképviselőre alapított alsóházak a multra, a fejlődés mérsékeltségére, mely egyedül biztos, olykor kevés figyelmet fordítanak, s ilyenkor igen kívánatos, hogy az alsó-házak a figyelmeztetést és mértéklést a kormányon kívül még valamely más hazai intézménytől s némi különbsége mellett a haza képviselőivel homogen elemeket magában foglaló tanácskozótestülettől nyerjék. Így volt ez s kell hogy ezután se legyen másként nálunk is.

Mind ezeknek helyes és szükséges voltát állítjuk, de merőben tagadjunk, hogy a felső-házaknak akár nálunk, akár másutt a társadalmi katastrófáknak, a forradalmaknak megakadályozása oly egyedüli feladata volna, vagy lehetne, hogy e feladatnak megghiúsulása miatt általában a felső-házak czélszerűségét kétségbe lehetne hozni.

Hát ugyan a tulhajtás, a forradalom-csinálás feladata-e az alsóházaknak, ezeknek, valamint a felsőházaknak feladata nem abban áll-e: a nép élén haladni; a hol szükséges, gyorsabb mozgást eszközölni, de mérsékelni a nép mozgalmait, hol kellő határait tullépi? A felsőházak rendszeren nem akkor váltak-e képtelenné utóbb említett kötelességük teljesítésére, mikor a képviselő-házak is képteleneknek mutatkoztak arra? Hát az állam intézmények, különösen

pedig a törvényhozó-testületek a rendkívüli esetek végett léteznek-e s nem ép úgy azért, hogy a rendes viszonyok közt a nemzeti élet fejlesztésére és felvirágzására utmutatókul, vezetőkül szolgáljanak? S midőn a képviselő és felsőház kötelességének eleget tesz, nem munkál-e legsikeresebben arra, hogy a rendkívüli bajok vagy éppen nem vagy ritkábban forduljanak elő? Nem ebben áll e sokkal inkább a politikai bölcsesség feladata, mint abban: ellenállani, midőn az ellenállás már hasztalanná vagy éppen károsná vált?

A fennebb előhozott általános ellenvetésnél még kevésbé megállíthatók azok, melyek főrendi táblánk jelen hiányai miatt hozatnak fel, maga az intézmény ellen.

Mily gyarló felfogással van itt dolgunk! Képviselőházunkat negyed-század előtt egészen újjá alakítottuk; három országgyűlés alatt más irányokban is folytonosan építünk, javítunk, tatarozunk s mégis esodálkozunk, hogy főrendi táblánk roskadó-félben van, jóllehet az ősi intézményeink egyik legódonyszerűbbje, melyen századok óta javítást nem tettünk.

Mi teljes méltánylattal viseltetünk azok hazafisága iránt, kik jelenlétök által a főrendi-tábla üléseit élénkíteni, tekintélyét emelni akarják; mi hibáztatjuk azokat, kik ezen jelenleg még szükségesebbé, szigorubbá vált kötelesség alól magokat nagyon fontos okok nélkül felmentik vagy fölmentetik; mi nem helyeseljük a kormány azon eljárását, mely szerint nem gondoskodik arról, hogy legalább azok, kik hivataluknál fogva törvényhozók, nagyobb számmal megjelenjenek. Mi a fennebbi kötelesség-mulasztásokat igen sajnálatos eseményeknek tekintjük, de másfelől meg vagyunk győződve, hogy valamint e hibás mulasztások megszűntével még a főbaj orvosolva nem volna, úgy más részről a főrendi-

tábla czélszerű reformja következtében nemesak annak üres volta, élénkség- és tekintély-nélkülisége, de még más hiányai is magoktól megszűnnének.

Alsóházunk népképviseleti jelen alapzatát s majdnem teljes átalakulását a 48-ik országgyűléstől nyerte. A teendők sokaságával elhalmozott amaz országgyűlés nem sorozta a főrendiház reformját sürgős teendői közé, vagy talán az időt sem találta alkalmasnak a fontos intézkedés megtételére.

A mult országgyűlést megnyitó ép oly szelleműs, mint alapos trónbeszéd arra szólította fel a törvényhozást, *hogy »megtartván az előnyöket, melyeket egy a nemzet történelméből fejlődött s a nemzet legfőbb érdekeivel egybeforrt felsőház a biztos és rögtönzés nélküli haladás eszközzésére nyújt, a főrendiház szervezetét az ország jelen viszonyaihoz képest átalakítsa.* Mégis mi lehetett oka, hogy a legalaposabb indokok s a felhozott böles figyelemzetés ellenére az annyira sürgős reform maig elmaradt? Ha országgyűlésünkknél szándékos és ép azért vétkes mulasztást igazságtalanul feltenni nem akarunk, nem tulajdonithatjuk azt egyébnek, mint *politikai kényelmességünknek, mely szerint munkásságunkat inkább a reánk tóduló ügyek szerint intézzük, semhogy foglalkozásunk tárgyait mi keresnők maga idejében fel, mi szabnók ki és mi soroznók fontosságuk, sürgősségük szerint.* Ugyancsak *politikai kényelmességünk okozza továbbá, miszerint valamely ügynek, legyen az bár fontos és sürgető, elhalasztására olykor igen csekély okokkal szívesen megelégszünk.* Így történt ez eddig főrendi házunk reformja elmulasztásával is, melynek legkevésbé sem kielégítő indokául alig ha szolgált egyéb, minthogy főrendi táblánk hiányai iránt a haza dicséretes elnézéssel és türelemmel viseltetik, s így törvényhozásunk emez egyik tényezője

feladatának, melyet sokan kevésbé fontosnak tartanak, továbbra is megfelelhet a nélkül, hogy reformja sürgős volna.

Nem vonjuk kétségbe, hogy főrendi házunk iránt a teljesen indokolt jóindulat hazánk értelmes és érdemes fiai közül igen soknál létezik. Ez által nem annyira a főrendi ház iránt gyakorolnak ők elnéző méltánylatot, mint azon mostoha viszonyok iránt, melyek a felsőház reformját eddig meggátolták. Ítéletünk szerint azonban igen számos hazánkfiánál, valamint nemcsak hetvenkedő szellemű, de némely komolyabb irányu hírlapjainknál is a főrendi tábla iránt tanusított jó indulat, bizonyos komolyabb elismerés helyett leginkább azon tisztelethez hasonlít, melyet a vadnépek háziistencik irányában tanusítani szoktak, kiket míg a világ folyását tisztelőik kívánsága szerint intézik, a legnagyobb becsben tartanak, a legmélyebb tisztelettel illetnek, ellenkező esetben azonban, ha kedvök ellen tesznek, például már tartósabb kedvezőtlen időjárásnál is, készek szidalmakkal illetni, vagy éppen lábbal tiporni.

Mi az említett elnézés fő alapját, a főrendiház feladatának kicsinylését illeti, azt nemcsak a legfelületesebb, de egyszersmind a legkárosabb felfogásnak tartjuk. Kik ezen állításban, — nem rossz szándékból, de jó indulatu tévedésből — hisznek, azokat amaz indokokra utaljuk, melyekkel általában a felső házaknak, s különösen a mi főrendi házunknak szükséges voltát és fontos feladatát bebizonyítottuk, s még csak a következő kérdést intéztük az említettekhez: akarják-e, hogy főrendi házunk teljesen megszűnjék, s ha ezt nem akarják, ez esetben nem akarhatják azon a házára nézve kevésbé jobbat sem, hogy főrendi házunk nem észszerű szerkezete, hatályos működése és kiérdemelt tekintélye által

álljon fenn, hanem más jobbnak hiányában a közönség elnézése következtében tengjen.

Tudjuk — nem egy magános, sőt kisebb-nagyobb politikai tekintély táplálkozik a közönség elnézéséből, a köztürelemből és eszi a közepszerűség eme kenyérét, s többen jól is érzik magokat mellette. Nem tagadjuk azt sem, hogy a leghelyesebb emberi szándék, a reformokért buzgó legőszintébb igyekezet is, az idő és körülmények akadályainak van alávetve, s ép azért nemcsak egyes hiányos törvény, de hiányos egyes államintézmények is szolgálnak több-kevesebb ideig még nagyobb hiányok pótlására addig, míg a reformálás sora reájok is elkövetkezik. Mindezt elismerjük, de a létező állapot mielőbbi megváltoztatását sürgösebbnek alig tartjuk valahol, mint főrendi-táblánknál, mely alkotmányunknak nemcsak egyik legfontosabb intézménye, de sőt egyik életszerve. Nem elnézés és türelem, hanem elismerés, tekintély az, mi főrendi-házunkat illeti. Ez azon menyegzet, melynek védelme alatt oly intézmény, mint az említett, magas feladatának megfelelhet. Igen, mi meg vagyunk győződve, hogy azon állapot, melyben felsőházunk jelenleg van legkárosabban hat annak lényegére, amaz eszmék és meggyőződés megingatására, melyen egy felsőház szükséges volta alapul. *Valamint egyéknél, úgy államintézményeknél alig van valami szomorítóbb, mint a túléltség jelei. A lényeges különbség a kettő közt abban áll, hogy míg egyiknél a túléltségnek nincs gyógyszere s kérelhetlenül követi azt a halál, az alatt a nemzetek érdekében gyöker ező államintézmények új életet meríthetnek a által, ha a kor kívánalmai szerint átalakulnak.* Kik főrendi táblánk reformjának sürgősségét tagadják, fontolják meg még azt is, hogy oly képviselőház, mely főrendi-táblánk hiányai iránt elnézéssel viseltetik, oly közhangulat kö-

zепett, mely amaz elnézésnek kedvező, — mondjuk egy oly képviselőház legalkalmasabb főrendi-táblánk czélszerű reformja keresztülvitelére. De ki állhat jól, meddig tart a képviselőház jelen szelleme, meddig a mostani közhangulat; ennek változtával pedig be fognak egyszeresmind azon idők következni, melyekben a felsőház czélszerű reformja sokkal nehezebb lesz, mint most.

A tulajdonságok, melyek egy felső-házban megkívántatnak, s melyeket fennebb vázoltunk, előnkbe szabják egyszeresmind a czélt, melyre főrendi-táblánk átalakításánál törekednünk kell. *Legyen felsőházunk akként összealkotva, miszerint tagjainak képessége, függetlensége, valamint a hazához való ragaszkodása és hűsége által biztosítást nyújtson az iránt, hogy mindenkor és minden viszonyok közt tudni és akarni fogja azt, mi a hazára nézve legüdvösebb.*

Ez eszménykép valósitása lehetőleg meg lesz közelitve s egyszeresmind egy a képviselőház által alkotmányunkban be nem tölthető hézag pótolva, egy különben használatlan hagyandott hatályos eszköz hazánk javára felhasználva; ha a felsőház oly érdekeket képviselend, oly nemesak politikai, de általában társadalmi kitünőségeket zár sorai közzé, melyeknek képviseltetése s kiknek jelenléte népképviseleti választások útján vagy épen nem várható, vagy kevésbé biztosított. Az út és mód, melyen az említett reform valósitásánál járnunk, melyet alkalmaznunk kell, nem új vagy szokatlan előtünk. A történelmi fejlődés más reformkérdéseknél rendszeren használt útja és módja az. *Tartsa meg főrendi-táblánk a multból azt, mi czélszerű, és sorozzuk, csatoljuk: ehhez azt, mit a megváltozott körülmények igényelnek, s mi jelenleg üdvösnek mutatkozik. Ez a leghelyesebb, legbiztosabb haladás arany szabálya.* Azonban megkívánjuk je-

gyezni, miszerint általában reformkérdéseinknél, különösen pedig itt is szükséges fontolóra vennünk, hosszas, nagy részben hibánkon kívüli tespedésünket. Ily helyzetben a multhoz arányított kisebb mérvű haladás nem kielégítő; de szükséges, hogy reformjaink a jelen igényeinek teljesen megfeleljenek, nemcsak, de egy újabb változtatást a közel jövőben is feleslegessé tegyenek. Különösen fontos ez egy oly államintézmény reformjánál, minő főrendi táblánk, hol folytonos változtatás, mennyire csak lehet, kikerülendő. A kik pedig talán épen Angolhon példájára hivatkozva főrendi táblánk reformjánál tulságosan ragaszkodnának a stabilismus elvéhez, fontolják meg, miszerint könyvet lehetne írni azon különbségről, mely e tekintetben is köztünk és Angolhon közt létezik. Legyen elég itt megjegyeznünk csak annyit, miszerint ott az első szülöttségi intézmény, mint egy erőteljes élőfa, nemcsak diszes koronával bir, de messze terjedő gyökérszállai az egész nemzeten átfuródnak s folytonosan dús tenyészetről tesznek tanuságot.

Ily helyzetben az angol törvényhozás *eddig, de lehetősen csakis eddig elégségesnek tarthatá*, hogy felsőháza ajtaját az újabb világérdekek érdemdús képviselői előtt teljesen el nem zárta, a nélkül, hogy azok számára kebelében elegendő tért nyitott volna. Mi ennyivel be nem érhetjük. Hogy egyebet mellőzzünk, a hitbizományok (fidei comissum) nálunk kevesek, a földbirtok igen el van darabolva. Számos és az angolhoz hasonló nagy hitbizományok felállítása a koreszmékbe, az ország közvéleményébe ütközik, s ha mindemellett megtennők, a legtekintélyesebb családok belnyugalmát ingatnók meg, csak a békétleneknek, az új intézmény ellenségeinek számát szaporítanók. Mi ugyanis, Angolhonnal ellenkezőleg, nem volnánk képesek az ifjabb szülöttek

előtt a képzettségnek, szorgalomnak és dicsőségnek utait a világ minden részében, egy roppant birodalom terén megnyitni, s ez által az ifjabb szülötteleket kibékíteni, de sőt bennök, a nemzet zömében, hatalmas támaszt alkotni az elsősülöttségi rendszernek, valamint általában a lordok kiváltságainak. Mi ezeket nem tehetjük, nekünk más utat kell választani, *nekünk nagy szükségünk van a multnak a jelenben keresni támaszt.*

Nekünk kettőt kell fontolóra vennünk. Hogy t. i. főrendi házunk némely alkatrészei idő folytában oly szabálytalanokká, oly hiányosokká váltak, melynél fogva azok újabb, czélszerű szabályozása mulhatlanul szükséges; és másodszor, hogy főrendi házunkat szükséges új alkatrészekkel szaporítani.

Főrendi táblánkon jelenleg a születés, a földbirtok, a római és görög catholica és görög keleti egyház, valamint a kormány van tüzetesen képviselve; tüzetesen, — mondjuk, — mert félreismernők a helyzetet, ha azt állítanók, hogy felsőházunk jelen tagjai közül többen esetleg nem képviselnek még más érdekeket, jeles hazafi tulajdonokat; hogy több tagnál egyéb jeles tulajdonnal együtt, például az alapos tudományosság is fel nem található. A különbség csak az, hogy míg a fennebb elősorolt négy minősítés közül egyik vagy másik főrendi táblánk tagjainál szükségkép megkivántatik, addig más jeles tulajdonok, például, a tudományosság, nem tekintetnek olyanoknak, melyek mellett valaki főrendi tagságra képesítve volna.

Főrendi táblánknál jelenleg a születést és nagyobb földbirtokot, valamint a nemzeti érdekeket; leginkább a hivatalon kívüli királyi hivatalosok képviselik; ők teszik számra nézve a főrendi tábla legnagyobb alkatrészét, úgy szólván zömét. Mi a nem hivataluk utáni kir. hivatalo-

soknak jövőre is fontos befolyást tartunk meghagyandónak.

A születés és a nagyobb földbirtok államéletünkben kezdettől fogva fontos szerepet vitt, s jelentékeny hivatása úgy jelenleg mint jövőben kétségbe nem vonható. A születés, egyesülve a nagyobb földbirtokkal és *megfelelő szellem, valamint erkölcsi tulajdonságokkal* igen alkalmas arra, hogy egy felsőháznak független tagjait képezze, hogy a felsőháznak a conservatív és mérséklés szellemét kölcsönözze.

Főrendi-házunk említett alkatrésze azonban jelenleg a fennebbi kellékekkel kevésbé bír, s általában sokkal szabálytalanabb, semhogy jelen állapotában üdvös feladatának megfelelni képes volna. A nemesi birtokoknak végetlen eldarabolása a születésnél fogva való kir. hivatalos osztályt, a született törvényhozói méltóság egyik lényeges kellékétől, a nagyobb földbirtokoktól fosztotta meg. Az elbirtoktalanodás sokaknál oda fejlődött, hol a függetlenség és szellemi emelkedettség a jelen korban még nehezebben fenttartható, mint régebben.

A főrendi birtokok végetlen feldarabolásának másika, az előbbinél nem kevésbé káros következménye hogy az említett osztálybeli kir. hivatalosok annyira elszaporodtak, miszerint számuk tulságos, s már ezen oknál fogva jelenleg sem alkalmasok arra, hogy bizonyos korlátozás nélkül egy rendezett tanácskozó és határozó testületnek egyéni szavazattal bíró tagjai legyenek. A születésüknél fogva való kir. hivatalosoknak ugyanis, habár nem mind, de számosabban megjelenének, korlátlan tulsulya kétségtelen volna a ház többi tagjai felett. Azon esetleges körülmény pedig, hogy az említettek rendesen kevés számmal jelennek meg, nagyon is esékély garantiául szolgálhat oly fontos intézmény, minő

főrendi házunk függetlenségének, valamint más nélkülözhetlen tulajdonságainak biztosítására. A fenn említett tetemes fonákságok pedig hovatovább gyorsabb léptekkel és növekedő arányban fognak szaporodni.

Az 1865/8-ki országgyűlésre meghívott főrendi tagok száma a főrendi ház igazoló bizottságának jelentése szerint összesen 651-et tett. Ezek közül főherceg volt 4, herceg 23, egyházi méltóság rom. kath. és gör. egyesült 57, gör. kel. szertartású 10, zászlós ur 9, főispán 39, gróf 430, báró 186, erdélyi kir. hivatalos 3.

A fenn említett szám 13 hercegi, 107 grófi és 76 bárói nemzetség közt oszlott meg.

A hercegi nemzetségek közül egy nemzetségből volt kir. hivatalos 5, kettőből 3—3, kettőből egyenként 2, nyolczból 1—1. A grófi nemzetségek közül egyből volt 32, tizből volt 10-től 17-ig, tizenkettőből 5—9-ig, negyvenhatból 2-től 4-ig, s oly grófi nemzetség, melyből egy tag hivatott meg, volt összesen 34.

Bárói nemzetség, melyből 5—8-ig való egyén hivatott meg, volt tiz; 2—5-ig harminczhárom; és oly bárói nemzetség, melyre egyenként csak egy kir. hivatalos esett volt 33.

Az 1869/72-ki és a jelen országgyűlésre meghívott kir. hivatalosak száma a fennebb elősorolt összegtől némileg eltér. Jelesen a folyó országgyűlésre 70-nel több hivatott meg, mint 1865/8. E különbség főleg onnan következik, miszerint az 1865/8-iki országgyűlésen a meghívott főispának 39-en voltak, a jelen gyűlésre meghívottak pedig 71-en.

Ez okát főleg abban lelte, hogy az 1865/8-ki országgyűléskor kezdetben még számosabb főispányi hely betöltetlen volt, az erdélyi főispánok pedig még nem voltak meghíva. Továbbá a jelen országgyűlésre a

grófi nemzetségekből 34-el; a báróiból 11-el több meghivandó tag találtatott.

Ez eltérések a főrendiház alkatrészei közt a jelen arányt kevésbé változtatják, s inkább csak arra szolgáltatnak bizonyítékot, hogy pár év alatt is a születésnél fogva való kir. hivatalosok száma tetemesen gyarapodott.

A fennebb közlött kimutatás teljesen igazolja azokat, miket a kir. hivatalosokról előre bocsátottunk, hogy t. i. számuk a főrendi ház többi categoriai arányában szerfelett nagy, időről-időre aránytalanul szaporodik, s ki a névjegyzéket átolvassa meg fog arról is győződni, hogy a bennfoglalt egyének közül számosan nem felelnek meg azon kellékeknek, melyek született felsőházi tagoknál mulbatlanul szükségesek.

A születés szerinti kir. hivatalos osztály szabályozása tehát nélkülözhetlen; ezt rendeztessék és alakíttassék főrendi táblánk különben bármiként, a születésüknél fogva kir. hivatalosak jelen szabálytalan állapota és teljes aránytalansága képes lenne a szabályozás üdvös hatását nem csak tetemesen csökkenteni, de eredménytelené tenni.

Hogy ez ne történjék, a célnak koránt sem felel meg azon több oldalról nyilvánult vélemény, hogy születésüknél fogva való királyi hivatalosaink közül azok, kik jelenleg e kitüntetésselvezik, e méltóságban meghagyassanak, jövőre pedig mágnásaink közül azok, kik nagyobb földbirtok tulajdonosai, kik bizonyos és pedig jelentékeny adót fizetnek lehessenek csak született kir. hivatalosak.

Ezen intézkedést felette tévesnek tartanák. Születés szerinti királyi hivatalosaink száma ugyanis határozatlan, jelenleg is aránytalanul nagy s jövőre a fentebbi szabály mellett is folytonos esetleges apadásnak vagy növekedésnek volna kitéve. Vannak továbbá jelenleg és pedig számosan oly kirá-

lyi hivatalosaink, kik értelmes honpolgárok és igen sok jóra, szépre képesek, de a született és nagyobb birtok képviselésére hivatott független törvényhozónak kellékeit sehogy nem ütik meg. Ez utóbbiak végül számosabbak, sem mint kívánatos volna, hogy míg menyjnyiségben, de hihetőleg a kívánatos minőségben is decrescendo teljesen elfogynak. mindaddig a még meglevők a testület tekintélyét csorbítsák az egyensúlyt a született királyi hivatalosok s a felsőház más cathegorai közt zavarják.

A célznak csupán oly törvény felel meg, mely 1-ör a született főrendiház tagok intézményének lényegét alkotó elveken alapul; 2-szor oly rendszabályokat foglal magában, melyek mellett az előbbi elvek a létező jogok lehető kiméleteivel most mindjárt életbe léptethetnek; mely 3-szor a fennebbiekhez képest helyes és biztos átmenetet képez a jelen és jövő közt.

A fennebbi pontok figyelembe vételével indítványozzuk: mondassék ki törvényileg, miszerint a jelen törvény életbelépésétől kezdve születéseknél fogva többé királyi meghívó leveleket nem nyernek.

1-ör. Kik más államnak természetesen a lajthántuli országokat is ide értve, polgárai lévén, erről törvényesen le nem mondanak s a hozandó honosítási törvény létrejöttéig is úszinte s ándékukat, hogy e haza honosított polgárai kívánnak lenni, nem nyilvánítják, a honosítási törvény létrejöttékor pedig valósággal a hon polgáraivá nem lesznek.

Volt idő, midőn országgyűléseinken az idegenek becikkelyezésénél két nézpon volt irányadó, u. m. a hazánk iránt szerzett érdemek; ennél azonban még gyakrabban azon magas politika talált alkalmazásra, hogy a birodalom befolyásosabb idegen férfainak pártfogása az ország részére megnyeressék, a midőn azután a becikkelyezett nem-nemesek a haza nemeseivé vál-

tak, a többiek pedig grófi vagy bárói czimöket megtartván a felsőház tagjainak tekintettek s kir. meghívó levelekkel rendesen meghivattak, bár többen soha sem jelentek meg.

A fennebbi eljárás a jelentől merőben különböző mult sajátságos viszonyainak volt következménye. Hazánk alárendelt helyzetében a birodalmi főurak kegye nagyra, a felsőházi tagság kevésre becsültetett, s azután nem logikai felfogás, hanem leginkább az esély hozta magával, hogy a beczikkelyezett idegen, ha történetesen báró, vagy gróf volt, felsőházi tag legyen, ámbár számtalan esetben sem valamely különösebb érdem megjutalmazása fenn nem forgott, sem a haza érdekei sikeres pártfogását az illető egyéntől várni nem lehetett.

Ugy hiszszük, nem szorul bizonyításra, hogy a fennebbi állapotot a jelen viszonyok teljesen túl szárnyalták, hogy multhatlanul honosítási törvényre van szükségünk, de addig is más haza polgárait, míg a honfiság előbbi kötelékéből ki nem lépnek, a született törvényhozói diszes jog nem illetheti. Van más ut és mód arra, hogy a törvényhozás úgy a haza polgárai valamint né tán idegenek iránt elismerését, haláját kifejezhesse, maradandólag bebizonyítsa, s az érdemeseket kitünő jutalomban részesítse. Tagadhatlan hogy helyzetünk e részben is más államokétól különbözik már azon kapocsnál fogva, mely a birodalom másik részéhez köt, s mely szerént közös hadseregünk közös külügyünk van. Ennél fogva a lajthántuli állam polgároknak gyakori alkalom nyílik, hazánkért is magukat érdemesíteni; de nézetünk szerint az ily érdemek megjutalmazásának vannak más és igen hatásos módjai a nélkül, hogy a jutalmat oda terjeszteni helyes volna, miszerint idegen haza polgárai törvényhozói méltósággal ruháztassanak fel.

A hazafiérdemnek a törvényhozás általi megjutalmazásáról később is szó lehetne most fejtegetésünk közelebbi feladatára térünk vissza. Jelen törvény életbeléptetésén kezdve nem lehetnének továbbá születés szerinti kir. hivatalosak, habár eddig azok voltak.

2-ov. Apa fiával, testvér, testvérral egyszerre, az apa fiát vagy fiait, az öregebb testvér ifjabb testvérét vagy testvéreit zárván ki.

A fennebbi rendszabály alul csak azon esetben tétessék kivétel, ha a kihagyandó egyén egyenes évi adója 10,000 frtot tesz. Továbbá engedjessék meg, hogy a jelen esetben az apa jelenleg már kir. hivatalos legid. fia a testvér hasonló helyzetben levő legközelebbi fivére részére lemondhasson.

3-or. Kik bár eddig meghivattak, e törvény életbeléptésekor azonban ingatlan birtok után legalább 500 forint egyenes évi adót nem fizetnek.

4-er. Kik az alább megemlített erkölcsi rinösitéssel nem bírnak.

5-ör. A fennebbi négy pontban említettek külön-külön kptelenítési okokat foglalnak magukban.

Előre látjuk, miszerint lesznek többen, kik indítványunkat igazságtalannak, ildomtalannak fogják állítani, sőt nem hiányozandanak, kik állításukat azon jogi alapigazsággal támogatandják, miszerint a törvénynek visszaható erőt tulajdonitunk.

Meggyőződésünk szerint a fennebbi ellenvetések csak némi komolyabb megfontolás után is önkénytelenyésznek.

A születés szerinti kir. hivatalosság oly politikai intézmény, mely legkevésbé magánjogi, de csaknem egészben közjogi alapon nyugszik.

Az újabb időben, valamint Európa más országai-

ban, hivatva érezték magukat a törvényhozások, az állam érdekek által vezéreltetve nemesak tetemesen átalakítani, de teljesen megszüntetni oly intézményeket is, melyek nagy részben magán jogviszonyokat foglaltak magukban, a midőn azután elégnék tartatott a megszüntetett tisztán magánjogi hasznokat mérsékelt kárpótlással sajátítani ki. Mennyivel több igaza van az államnak oly intézmény átalakítására, mely részecseire tisztán közjogi előnyökkel szemben, nem könnyű kötelmeket, terheket rak, melyeknek tulajdonosai a helyzet megváltoztatásánál semmi magánjogi haszonélvezet elvesztésére nem panaszkodhatnak, hol a módosított kitüntetés közvetve a haza, de közvetlenül és nagy részben azok hozzátartozóinak javára fordul, kik jövőre ép úgy a kitüntetésektől, mint a vele járó kötelmektől fölhmentetnek.

Mily kevés becsét tulajdonitanak számos hazánkfiai az említett kitüntetésnek, mily kevéssé hajlandók e kitüntetéssel járó kötelmeknek eleget tenni, megtetszik azon hanyagságból, melyet a főrendi ház ülécsei látogatásában tanusítanak, olyannyira, miszerint eme körülménynél fogva is kívánatos, hogy úgy a kitüntetés, valamint a vele járó köteleesség kevesebbekre szoríttassék, mert így mindkettőnek jelentősége emeltetvén, hihetően nagyobb méltánylatra fog találni, azoknál, kiket kötelmük teljesítésében az anyagi viszonyok is gátolni kevéssé fognak.

Nemcsak politikai, de nemzetgazdasági szempontból is igen kívánatosnak tartjuk, hogy szállíttassék le, szabályoztassék állam-atyáinknak nagy száma, kiknek tetemes része a világon legszebb meghívást nagyon is mellékes tisztnek, vagy épen diszruhának tekinti, melyet kedve szive szerint viselhet vagy nem. Mindkét szempontból üdvös volna, hogy merőben dilettans törvény-

hozóink egész komolysággal oly meghivatásra, polgári vagy katonai, gazdasági, iparos, tudományos vagy hivatalnoki pályákra határozzák el és képezzék magukat, s kitartó szorgalommal azon foglalkozást kövessék, melyen úgy magoknak, mint hazájuknak nagyobb hasznára lehetnek, mint eddig voltak, midőn kevés szorgalommal vagy épen semmit tevéssel maradtak azon ösvényen, melyre őket a véletlen sors történetesen lerakta.

Hogyha pedig a fenn irt szabályok alkalmazása miatt néhány oly érdemes egyén maradna ki a születés szerinti kir. hivatalosak osztályából, kinek megtartása a haza érdekében kívánatos volna, e kivételes eseten könnyen segíthet a királynak fenntartandó kinevezési jog, melyről alább lesz szó.

Nem kétkedünk, miszerint a fennebbi szabályok részreghajlatlan alkalmazása folytán a kir. hivatalosak száma tetemesen megapadna, s ha az talán azután is meghaladná a helyes arányt, a fennebbi szabályok utmutatása szerint lehetne a leszállítást oly módon folytatni, miszerint legelőbb azon nemzetségek közül, melyekből a legtöbb kir. hivatalosak maradnak fenn hagyassanak el a fiatalabb legközelebbi rokonok s ezen az uton folytattassék a szám leszállítástovább, míg a helyesnek itélt számarány eléretik, melyet mi helyesen legfennebb 150—200 tagban gondolnánk meghatározhatónak. Ha pedig a fennebbi műtétet egy folytában igen fájdalmasnak tartanak, akkor lehetne azon eljárást követni, hogy most egyelőre a kihagyás csak az egy nemzetiségből való fiatalabb testvérekig terjedne a további reductió pedig maradna akkorra, midőn az illető nemzetiségekben a harmadfoku fiatalabb és jelenleg kir. hivatalos rokonok kihálnak.

Miután a fennebbi rendszabályok szerint a jelen-

legi kir. hivatalosak száma és névjegyzéke törvényesen megalkottatnék, szükséges volna azon rendszabályokat megállítani, melyek mellett valaki jövőre kir. hivatalos lehet. E czélből mondassék ki törvényileg, miszerint jövőre születés szerinti kir. hivatalos a fennebbi szabályok szerint megmaradt jelenlegi kir. hivatalosnak fiúdá a régi magyar örökösödés rendje és első szülöttségi sor szerint, ha nagykoru vagy nagykorosított legalább 1000 (egyezer) frt egyenes adótfizet s egyszersmind a törvényesen megállapítandó szellemi és erkölcsi minősítéssel bír.

Szellemi tulajdonok volnának a tudományos képzettségnek legalább oly fokozata, mely az államhivataloknál szükségeltetik, pl. az államtudományokban való iskolai képzettség, államvizsga díszéretes letétele, több, két—három évi megyei vagy valamely államhivatalban való gyakorlat.

A katonák részére jövőre a katonai tudományokban tanusított jártasság; jelenleg a már birt kir. hivatalosság vagy elfoglalt magasabb tiszti fokozat.

Az erkölcsi képesítést csak nemlegesen lehet meghatározni. Soroltassanak elő világosan és szabatosan azon bűntények, melyeknek törvényes ítélet általi megbizonyulása esetében valaki felsőházi tagságát elveszti, vagy arra több, kevesebb ideig képtelenné válik.

A jelentékeny földbirtokon kívül a szellemi és erkölcsi kellék megszabását mulhatlanul szükségesnek tartjuk. Jelenleg egy mivelts ország államélete fejlettebb, több oldallal, számosabb elágazásokkal bír, sem hogy egy törvényhozónál, ki az állam minden mozzanatainak helyes megítélésére s az államélet fejlesztésére van hivatva, sok oldalú képzettség szükséges ne volna.

A jelen viszonyok és korigények közepette továbbá a jelentékeny földbirtok magára nem alkot ele-

gendő képesítést, de megalkotja azt a szükséges szellemi és erkölcsi tulajdonokkal együtt s a függetlenséget és önrészt, a törvényhozó egy másik nélkülözhetetlen kellékét pedig tetemesen emeli.

Véleményünk ellen azt hozhatná fel valaki, hogy az országos képviselőkre nézve nincs semmi szellemi qualificatio kiszabva, miért akarunk ilyent a születésüknél fogva való kir. hivatalosakra nézve felállítani? Ez ellenvetés azonban elenyészik, ha megfontoljuk, hogy a következők által nem mindig igazolt koreszmék szerint a qualificatiók felállítása a szabad választást károsan korlátozná, s azután — ugyancsak a nem mindig igazolt koreszmék következtében — a választás, kivált ha számosaktól jó, alkalmasabb a képzettség hiányának leplezésére, sőt kimentésére, mint a születés. Ily helyzetben nemcsak fölötte szükséges, de egyszersmind a nyercendő előnyökhöz képest igen is csekély köteleztetés a szülők és az illető egyének irányában, hogy azok, kikre születésüknél fogva a törvényhozói kitüntetés vár, a magasztos hivatás betöltésére képesek is legyenek. Ez egyszersmind a főrendi tábla tekintélyének emelésére bizonyosan legalkalmasabb eszköz volna.

A mi végül az erkölcsi képesítést illeti, azt is a fennebbi módozat szerint multhatlanul szükségesnek tartjuk.

Nem titok előttünk, mikép ez utóbbi indítványunkkal számosak által vallott ama vélemény áll szemben, hogy a büntetés kiállításával az igazság igényeinek teljesen elég tétetvén, a büntényből vont minden további következtetés helytelen.

E nézetnek bővebb taglalása jelen czélunktól távol esik. Itt csak annyit említettünk meg, hogy a felsőház államintézmény, melyre való képesség kellékeit jogá-

ban áll az államnak akként határozni meg, miként azt helyesnek és czélszerűnek itéli, s ha szükségesnek tartja a vagyoni és szellemi képesség mellé még erkölcsit is sorolni, mi gátolhatná őt abban?! Ily kellék megállítást a közérzület követeli, s az igazság legkevésbé sem ellenzi. Mily botrányos volna ugyanis, ha valaki kiállva büntetését, a börtönből a felsőházba léphetne, s másrésztől nemde a felsőház szükséges tekintélyét növeli, ha annak tagjaitól a vagyoni és szellemi tulajdonok mellett még erkölcsiek is kívántatnak? A ki továbbá, a felsőházi tagság diszes előjogával élni kíván, alá kell hogy vesse magát a képességi szabályoknak s ezek megszegése esetében helytelen szigor miatt nem panaszkodhat.

A felsőházi tagság felfüggesztése vagy megszűnése csak a többi büntetés kiegészítése volna, s ha az államnak jogában áll a büntényeket súlyosságukhoz mért kemény büntetésekkel illetni, miként nem állana jogában a bűnöstől a polgári kitüntetések több kevesebbideig elvonni?

A szabad, a mítvelt Svájcban egyes helységeknek jogában áll, hogy azoktól, kik megtelepedni akarnak, előbbi éltük büntetlenségéről bizonyítékot kívánjanak; ezzel ellenkezőleg nálunk nem hiányzanak, kik az erkölcsi képesítést a legfontosabb polgári hivatásnál jogtalan törekvésnek tekintik.

Allításaink elvi igazságát egyébiránt törvényhozásunk is elismerte, midőn a megyei hivataloktól örökre elzárta azokat, kik beestelenítő büntettek miatt elítélve voltak. Avagy talán a született törvényhozóktól jogosan és ildomosan kevesebb feddhetlenséget követelhetni, mint egy szolgabirótól vagy még alsóbb megyei hivatalnoktól?

Jövöbe a mely mágnás születés szerint királyi hivatalos méltóságra jogosítva van, de a fennehítt akár vagyoni, akár szellemi vagy erkölesi tulajdonokkal nem bir vagy azokat elveszti, az törvényhozói jogától visszaszállhatlanul essék el s az állandóul közelebbi a szükséges tulajdonokkal felruházott firokonára s azok utódaira szálljon.

A fennebbiek szerint átalakított születés szerinti kir. hivatalosi intézményben egyszersmind létrejöne főrendi táblánk legfüggetlenebb, legszamosabb cathégoriája, ugyyszólván zöme.

A mi már a főrendiház többi osztályait illeti, véleményünk szerint az egyházi méltóságok, ugy a római katolikusok, mint a görög-keleti szertartásnak, továbbá az ország zászlósai ezután is a főrendiház tagjai maradnának.

Miután az 1848-ki törvény a főispánokat a törvény utján kívül is elmozditható hivatalnokok közé sorozta, nem tartanók kívánatosnak, hogy ama hivattal a felsőházi tagság okvetlenül összeköttessék; azonban a főispánokat azon hivatalnokok közé soroznók, kiket — ugy a mostaniakat, mint az ezutániakat — király 5 évi hivataloskodásuk után élethosszig felsőházi tagokká nevezhessen ki, oly következménnyel, hogy e kitüntetést főispáni hivatalokból való kilépésük után is megtartsák.

A főispáni hivatal fontossága, az ország ügyeiben való jártasság, melyet e hivatal igényel, s a hasznos elem, melyet általuk a főrendiház nyer, megannyi indokok fennebbi véleményünk támogatására. Hogy öt évi előzetes hivataloskodást tartunk szükségesnek, ez ugy hiszszük, a főispánoknak ösztönül fog szolgálni, valamint másrésről a bebizonyított képesség ugy a

megtiszteltetés becsét, mint a felsőházi tagság tekintélyét emelni fogja.

Mi a főrendiház többi, újból fölveendő elmeit illeti, a róm. kath. és gör.-keleti egyházak főpapjain kívül a hazában létező többi hitfelekezetek főpapjainak is helyet adnánk a felsőházban. Vannak, kik úgy vélekednek, miszerint nem hogy a többi hitfelekezetek papjainak helyet kellene adni, de jobb volna azon főpapokat is, kik ott ülnek, onnan kiküszöbölni. Ezen radicalis ohaj nem csak több európai államok gyakorlatával, de a politika jelen kívánalmaival is ellenkezik s ellenkezni fog mindaddig, míg általában az egyházakat nem egyedül hitsorsosaik tartják fenn, míg egyház és állam egymástól teljesen függetlenek nem lesznek míg az egyházak meg nem szűnnek az államnak hatalmas tényezői lenni. Ettől azonban a jelen állami és társadalmi viszonyok közepette Európában még távol vagyunk.

Bevett szokás szerint uralkodó házunk azon tagjai, kik a magyar korona területén birtokosok, a felsőház tagjainak tekintetnek. Hogy e részben törvényhozásunk mindeddig okszerűbb és kívánatosabb intézkedésről nem gondoskodott, azt inkább tanulságosnak, mint helyesnek tartjuk. A legtalálóbbr ok itt hihetőleg az, miszerint a monarchia legnagyobb részében századok óta tisztán egyeduralom divatozott s ezenkívül a királyi család tagjai — egy-kettő kivételével — a magyar alkotmány iránt több idegenséggel viseltettek, semhogy a nemzet alkotmányos életére befolyani kívántak volna.

Ily körülmények közt a törvényhozás e kérdést mozgatni nemesak fölöslegesnek, de kényesnek tartotta.

Meggyőződésünk szerint mindaz, mi a királyi család tagjait a nemzet viszonyaival s egész állapotával tüzetesbben megismerteti, mi őket a nemzeti érdekekhez közelebb

hozza, azokhoz szorosabban fűzi: hazánk fontos érdekeit mozdítja elő. Nemcsak kívánatosnak, de szükségesnek tartjuk tehát, hogy a kir. hercegek 20 éven felül felsőházunk született tagjai legyenek. Miután azonban nálunk a trónörökösödési jog nagyon széles alapon nyugszik, — mit igen üdvösnek tartunk, — nem volna helytelen: törvényben kimondani, hogy kir. hercegeink főrendiház tagsága hányad izig terjed.

A fennebb elősorolt intézkedések főrendi táblánknál tetemes javításokat idéznének elő, azonban ha féluton megállapodni nem akarunk, tovább kell mennünk.

Azalatt, hogy főrendi táblánk alkatrészei változatlanul álltak, az állam, a társadalom viszonyai, sőt főszervei nemcsak világszerte, de nálunk is tetemesen változtak, ujjakkal szaporodtak. A tudomány, a művészet és ipar a társadalomnak oly fontos tényezőivé lettek, mint annak bármely más hatalmas emeltyűi. Az alkotó művészet és ipar ugy kellékei, valamint teremtményei és jelentősége által a tudomány magaslatára emelkedett. Mi helyesebb tehát, mint hogy azon érdekek közt, melyeknek képviseltetése a népválasztások által biztosítva nincs, főrendi táblánknál a *tudomány, a művészet és ipar is képviselve legyenek.*

Ez érdekek annyira fontosok, miszerint azoknak legfelsőbb kinevezés útján egy-két személyben való megtiszteltetését elégségesnek nem gondoljuk, de szükségesnek tartjuk, hogy főrendi táblánkon hatályos szónólokra és tekintélyes képviselőkre találjanak.

E czél ugy érthetnék el legjobban, ha e pályákon magukat kitüntetettekre nézve a fejedelmi kinevezési jog is fenhagyatván, ezenkívül a törvényileg szervezett magasabb ilyenmü testületeknek is jog adatnék.

hogy nemcsak a kebelükben létező, hanem más, az illető téren maguknak tekintélyt kivívott hazafiak közül a felsőházba a törvény által meghatározott számú képviselőket válasszanak, lemondásuk esetét kivéve, két egymásután következő országgyűlésre. E választásoknál a magánzó kir. hivatalosakra nézve megállapított minősítések közül csupán az erkölcsiekre kellene figyelemmel lenni, a szellemieket megadván az illető téren szerzett érdem és a kitünő jelesség.

Azon tudományos, művészeti, ipar és kereskedelmi intézetek és testületek melyek választottjaik által a felsőházban magukat képviselhetnék volnának: a tudományos akadémia, a két egyetem, a legfőbb művészeti ipar- és kereskedelmi tanintézetek és egyletek, a kereskedelmi és iparkamarák területein erkölcsi, szellemi és vagyoni minősítés szerint a tekintélyesebb kereskedők és iparosokból alakított választó testületek.

A mi a kereskedelem- és iparnak felsőházunkban választás útján adandó részesedést illeti, a kereskedelmi és iparkamarák kevesebb tagból állanak, választásuk pedig kevésbé kitisztázott alapra van fektetve, semhogy az említett osztályzatbeli felsőházi tagok választását akár a kereskedelmi és iparkamarákra, akár ezek választóira fektetni czélszerűnek tarthatnók; helyesebbnek itéljük tehát az említett választókból tisztázottabb választó testületeket alkotni az általunk indítványozott nagyfontosságú választások megtételére.

Hazánk művészeti, ipar- és kereskedelmi tanintézeteinek és egyleteinek belsejének, magaslati terjedelme és általában hatásképpessége kevésbé ismeretesek előttünk, semhogy határozott véleményt tudnának arról adni, hogy közülök melyiknek képviseltetése volna méltó és czélszerű. Általában a tudományos, művészeti,

ipar és kereskedelmi tanintézetek képviseltetésénél figyelembe kívánók vétetni, hogy azok az illető szak európai műveltségi fokozatán álljanak, hogy fontos és terjedelmes érdeket képviseljenek, erőteljes hatásképességgel bírjanak és végül az állam felügyelete alatt álljanak.

Mi a királynak és a törvényhozásnak a felsőházi tagok kinevezése körül gyakorlott eddigi jogát illeti, azt korlátozni nem kívánjuk, sőt bizonyos tekintetben szélesbíteni is csupán azért szólunk erről utoljára, mint-hogy ezt az előrebocsátottak után sokkal rövidebben és mégis világosabban tehetjük, mintha más sort követnünk volna.

Véleményünk rövidbe foglalva a következő: címek osztásával a felsőházi tagság összekötve ne legyen. Királyaink ruháztassanak fel azon joggal, hogy jeles hazafiakat a törvény által meghatározott kategóriákból éltsék fogytáig felsőházi tagokká nevezhessenek.

Ily osztályzat gyanánt említettük már fennebb a főispánokat, ily kategóriát képeznének továbbá a felsőháznak fennemlített választott tagjai, ugyszintén azon más hazafiak, kik a tudomány, irodalom alkotó művészet, ipar és kereskedelem terén magukat kitüntették. Továbbá a volt miniszterek, alsőházi volt elnökök a sempmitő törvényszéki alelnök és legfőbb törvényszéki elnök, a pesti kir. táblai elnök, ez utóbbi 5 évi hivataloskodás után, a tábornokok és azon fokon felül levő katonafisztek, ugy a sorkatonaságtól, mint a honvédségtől, az országos képviselők. Végül azok, kik általában a hazai iránti jeles szolgálataik által magukat kitüntetik.

Előre látjuk, miszerint divatos eszmékbe ütközik azon indítványunk, hogy a főispánságok és a legfelsőbb bírói állomások a főrendi tagok fejedelmi kinevezésének

alapul szolgáló categoriák közé soroztassanak. Azonban kétszer megfontolandónak tartjuk, mielőtt a közigazgatás és igazságszolgáltatás gyakorló jelességeit törvényhozásminkból egészen kiküszöböljük. A főrendi tagság nem foglal magában oly sok teendőt, hogy helyben Pesten más bokrosabb foglalkozással egyesíthető ne volna. A főispánok közül pedig a kitüntetés azokat találhatná — s hihetőleg találhá is — kik képesek maguknak meggyéjük közigazgatására elég befolyást gyakorolni a nélkül, hogy szakadatlanul megyéjökben mulassanak.

A jelen állapotot, midőn főrendi táblánkon oly kevés katonaegyén szemlélhető, legkevésbé sem tartjuk kívánatosnak. Ez nemzetünk harezias hírnevével, multjával vajmi kevésbé fér össze s okát abban találja, hogy a közelebb multban a hazafiak kevéssé vállalkoztak a katonapályára, s ebben a kormány és nemzet közti viszony által gátolva is voltak. De megszülvén az ok, méltán várható, hogy a magyar az ész, az önérzetet és hazafiságot egyiránt kielégítő katonapályán ismét kedvét és örömet találandja.

A király az általa éltük fogytáig kinevezett felsőházi tagoknál a születés szerinti kir. hivatalosakra nézve kiszabott vagyoni képesítéshez kötve nem volna, az erkölcsit azonban figyelembe venni tartoznék. Szellemi képesítésül szolgálának a kiszabott cathegoriák, valamint a kinevezendőeknek illető szakmájukban szerzett kitünő érdemük.

Végül a törvényhozásnak volna fentartandó, hogy a haza iránt nagy érdemeket szerzett egyén-eket maradékaikra is kiterjedőleg felsőházi tagsággal tiszteljék meg, az idegeket honfiusítás és becziக்கelyezés, a hazafiakat pedig egyszerű becziக்கelyezés által. Ily kitüntetés indítványozása a törvényhozás mindhárom tényezőjének, u. m. fejedelem-

nek, felső- és alsóháznak álljon jogában. Ha a kitiüntetett a szükségelt vagyoni képességgel nem bír, vagy az ország elismerését azzal is tetézni kívánná, a képesítésre megkivántató vagyon a felsőházi tagsággal együtt volna adományozandó, a hazai többi birtokok örökösödési szabályai mellett.

Háttra van még, hogy felsőházunk tagjainak számáról és a különböző cathegoriák egymáshozí arányjáról szólnunk. Hogy ezt számokban határozottan tehessük, ahhoz még részletesb és pontosabb statistikai adatokra volna szükségünk, mint minökkal jelenleg bíruuk. Tudnunk kellene a különböző főrendi családok férfitagjainak számát és a kezeiken levő földbirtok értékét. Miként már fennebb említök, alapos adatainknak kellene lenni a hazánkban létező művészeti, ipar és kereskedelmi tanintézetek, testületek és egyletek belszerkezetéről, emelkedettségeről, terjedelméről s általában azon hatásról melyet hazánk állami és társadalmi viszonyaira gyakorolni képesek. A miniszterium mindezek iránt biztos adatokkal láthatja el magát, s ezeket veheti figyelembe törvényjavaslatánál.

Részünkről szolgáljanak a következő számok tájékozásul.

A jelen országgyűlésen a főrendiházba meghívott zászlós urak és egyházi méltóságok voltak összesen 57-en. Ezekhez járulna indítványunk szerint a hely. és ág. hitűek, valamint az unitáriusok részéről együtt 11 püspök, a tudományos akadémiától két, az országos két egyetemtól 4, a pesti kereskedelmi és iparkamara területéről 2, a többi kereskedelmi és iparkamarákétól egy-egy képviselő. Ha a hazánk művészeti, ipar és kereskedelmi tanintézetei és egyletei által választandó képviselők számát hozzávetőleg 5 — 6-ra tesszük, 88-ra üt ki a fennebbi

osztályokból kikerülendő felsőházi tagok száma. E számhoz arányitva 100 felsőházi tagban lehetne a király kinevezési jogát megállapítani, azon további meghatározással, hogy a király egy országgyűlés folyama alatt az általa kinevezhető kir. hivatalosak összes számának $\frac{1}{4}$ -dénél többet ki ne nevezhessen.

A fennebbiek figyelembevételével, úgy hisszük a felsőház különböző osztályai közt a helyes arány meg volna közelítve, ha a születés szerinti kir. hivatalosak száma legfőlebb 150—200-ban állapíttatnék meg oly móddal, hogy jelen számok a bővebben ismertetett eljárással, részint most mindjárt, részint lehetőleg rövid idő alatt szállíttassék a fennebbi mennyiségre.

A törvényhozás által az utódokra kiterjedőleg kinevezett felsőházi tagok a születés szerinti kir. hivatalosak osztályához számítandók volnának.

A fennebbiekben elmondottuk nézetünket főrendiházunk reformjáról.

Az idő elérkezett, hatalmas érdekek sürgetnek, hogy a nagyfontosságú tárgynak ne csupán elvei, de apró részletei fölött is gondolkozzunk, nyilvánosan vitatkozzunk és végre határozzunk. Hibának, hiúságnak tartanók visszatartoztatni a jól megfontolt nézeteket csak az'rt, mert véleményünk szigorú bírálatra ta'álhatna, vagy ohajtott figyelemre épen méltatlannak ítélthetnék.

Közjogi viszonyaink rendezése körül tétlenséggel magunkat ugyan nem vádolhatjuk, de még sok van hátra abból mi szükséges, hogy ne csak a kevésbé háborgatott belkörülmények közepett, de viharosabb időkben is káros rázkódások nélkül megállhassunk.

Hogy főrendiházunk mielőbbi reformja a vázolt egész körre kiterjesztessék, multhatlanul szükségesnek tartjuk.

A szabálytalanság, az aránytalanság és elavultság az egészben, valamint az egyes részekben inkább el van terjedve már régibb, s ez állapot az egész intézmény tekintélyére és hatására károsabb következményű, semhogy kevésre terjedő újításokkal czélt lehetne érni.

Lesznek, nem kétkedünk, kik szemünkre vetik, hogy reformtervünkben a létező viszonyokat kevésbé vettük figyelemre, hogy messze mentünk, hogy igen részletesek, igen aprólkosak vagyunk

Másrésről talán még többen szükkeblütséggel vádolandnak; elmondják, hogy igen óvatosak, igen doctrinaierek vagyunk, s ezek közt lesznek olyanok is, kik alkotmányunk, törvényeink csekélyebb fontosságú reformjainál is a jogfolytonosság, a történelmi iskola híveinek vallják magukat. Főrendiházunk átalakításánál azonban tabularasat tartanak szükségesnek. És mi könnyebb ennél: mi könnyebb ugyanis mint egy-két tollvonással felsőházat decretálni egyedül vagy legnagyobb részben fejedelmi kinevezés szerint, igen kevés, vagy több-kevesebb megszorításal, vagy ugyanazon választási alapokra fektetni azt, melyeken alsóházunk képviselote nyugszik, ism t több kevesebb korlátok közt mindezekre a példák nem hiányoznak. Azonban ha e példákat fontolóra vesszük s gondosan vizsgáljuk, tapasztalni fogjuk, hogy mindenütt, hol ama példák előfordulnak a helyzet más, az előzmények különbözök a távolság a mult és jelen közt nagyobb volt, mint nálunk.

Ha valahol, felsőházunk reformjánál szükséges a történelmi fejlődés ösvényén haladnunk. Nekiünk nincs semmi okunk ama befolyást, melylyel főpapjaink, legfőbb hivatalnokaink, felsőbb nemességünk s legnagyobb birtokosaink alkotmányunk fentartására és fejlesztésére eddig birtak, s mostoha idők viszontagságain át maig megtartottak, tőlük

most megvonni. Mi az ök nemzeti érzelmét, hazafibuzgal-
mát, műveltségét, hazánk ügyeiben való jártasságát, vala-
mint áldozatrakész vagyjonosságát most is czélszerűen
érvényesíthetjük a haza üdvére. Sokfelől indokolt leg-
bensőbb meggyőződésünk, miszerint reformtervünkkel a
szélsőségek közt a helyes irányt eltaláltuk.

Jelenleg a francia nép többsége tömérdek csalódásai
után a köztársaságot is csupán conservatív alapon reméli
megalakíthatónak. Mennyivel inkább vagyunk mi arra
utalva, hogy egyik legfontosabb államtestületünk megalko-
tásánál a conserváló eljárást kövessük.

A felsőházak lényege azon alapeszmén nyugszik, hogy
miután a képviseleti rendszerre fektetett alsóházakban a
nép akarata a maga elvontságában nyilvánul azon külön-
böző jogoknak és érdekeknek, melyek az államban valósággal
léteznek s melyek fontosabbak, sem hogy ignoraltathatná-
nak képviseletére mód adassék, s az említett jogok és érde-
kek az állam közös érdeke előmozdítására érvényesít-
tessenek.

Nagy szerencsétlensége a nemzeteknek, hogy a fel-
hangoltság és mámor egy bizonyos foka nélkül kisebb ha-
ladásra is nehezen bíratják magukat. Etespedési hajlamon
békés normális időben az államférfiaknak mint vezetők-
nek kellene segíteni. Így előztetnék meg így kerülnék el
a felhangoltság, a mámor azon állapota, mely káros tul-
hajlásoktól sem retten vissza. A közelebbi időkben Európa
különböző államaiban olykor néhány nap elégséges volt
egészen új alkotmányokat hozni létre. Ezen építményeknél
az időszertinti események nyomása alatt igen gyakran
azon eszmemenet azon meggyőződés volt tulnyomó, mely a
felsőházaknak nem csak csekély fontosságot tulajdonított,
de azoknak hatását tervszerűleg kívánta csökkenteni. Több
esetekben annak sem tetett elé, hogy a felsőház az alsó-

háztól eltérő nézpontról tanácskozó, de egyszersmind magas szellemi tulajdonnal bíró tekintélyes testület kellékeivel ruháztassék fel.

A fennebbi tulajdonok megszerzésére a felsőházban a fontos, figyelmet érdemlő, de a népválasztások által könnyen mellőzhető érdekek képviseltetése és kitünőségek jelenléte is mulhatlanul szükséges. Ily felsőházra van nekünk szükségünk. Ez élt csak úgy érhetjük el ha a történelmi ösvényen haladunk, ha főrendi házunk meglevő tényezőit kellőleg átalakítjuk, s egyszersmind korszerű alkalmas tényezőkkel szaporítjuk. Reformtervünkön túlmenni, vagy azon innén maradni egyaránt károsnak tartanók. Csak egy ily főrendi ház felel meg a jelen korszaknak, hazánk igényeinek s az idők viszontagságainak.

A tollunkra vett tárgyat fontosabbnak tartjuk, s mihogy bármily tárgyilagossággal ellenvetés fölött ne itélnők a vitát üdvösnek, de merőben szükségtelennek hisszük vitatkozásba bocsátkozni azokkal, kik tervünket leginkább azért ellenzik, mert általa felsőházunk tekintélye és hatása nekedésétől tartanak.

Dr BALLAGI GÉZA.